

*Пшенична Ольга Юрївна,
Національний університет “Острозька академія”*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПИСЬМОВИХ ТЕКСТІВ

Багатоманітність функцій мови в суспільстві і тісний характер її взаємодії з мисленням та психічною діяльністю людини спричиняє дуже гнучку взаємодію мовознавства з відповідними соціальними та психологічними науками. Особливо тісні зв'язки мовознавства з психологією, що вже в XIX ст. викликало проникнення психологічних методів та ідей в мовознавство. Так виник психологічний напрям в науці про мову. В 50-х роках XX ст. утворилась нова гранична з мовознавством наука – психолінгвістика.

В основу психолінгвістики лягло осмислення мовленнєвої діяльності з точки зору індивідуальних психологічних характеристик учасників комунікативних процесів. Психолінгвістика розглядає явища кодування та декодування інформації з точки зору внутрішніх чинників окремих індивідуумів та надає особливого значення інтелектуально-психологічному стану свідомості конкретних учасників мовленнєвих процесів.

Розуміння та утворення мовних повідомлень є настільки автоматичним, що може здатися надзвичайно простим процесом. Звуки та літери безпосередньо вражають органи чуття утворюючи слова, що об'єднуються у фрази, звороти та речення. Таким чином, сприйняття мовної інформації здається нічим іншим, як розпізнаванням послідовності лінгвістичних символів, однак у дуже швидкому темпі. Що ззовні здається лінгвістично очевидним, виявляється надзвичайно складним з точки зору психолінгвістики.

Активна орієнтація психолінгвістики на врахування людського фактору дає можливість вивчити закономірності мовленнєво-мисленнєвої діяльності людини, які дозволяють породжувати тексти для вираження в них певного змісту. Текст у такому випадку слід розглядати, за твердженням російського психолінгвіста Л.В. Сахарного (6), як з'єднувальну ланку в комунікації мовця та слухача. Психолінгвістика, спираючись на результати досліджень у лінгвістиці тексту, звертає особливу увагу на такі характеристики тексту, як його

цільність, наявність у ньому смислових пропусків, емотивність, прецедентність (наявність у тексті відсилок до інших текстів). Важливо зазначити, що ці характеристики відсутні у слова, словосполучення чи фрази, тому їх можна вважати власне психолінгвістичними.

Письмове монологічне мовлення – це мовлення без співрозмовника, його мотив і задум повністю визначаються суб'єктом. Якщо мотивом письмового мовлення є контакт, прохання чи вимога, то адресант повинен уявити того, до кого він звертається, передбачити його реакцію на своє повідомлення. Особливість письмового мовлення полягає саме в тому, що весь процес контролю над письмовим мовленням залишається в межах діяльності самого творця мовлення, без корекції з боку слухача. Але в тих випадках, коли письмове мовлення спрямоване на уточнення поняття, воно не має ні уявного, ні реального співрозмовника, людина пише тільки для того, щоб виразити думку, щоб вербалізувати свій задум, розвинути його без будь-якого, навіть уявного контакту з особою, якій адресується повідомлення.

Таким чином, психолінгвістичний підхід до аналізу тексту заслуговує особливої уваги, оскільки торкається проблем психологічної зумовленості утворення та сприйняття актів мовленнєвої діяльності, що надає вагомі ролі особливостям індивідуальної свідомості учасників комунікативного процесу. Саме такий аспект дослідження письмового тексту має вагомий вплив на дослідження явища мови як засобу передачі різноаспектної інформації та емоцій. Психолінгвістичний аналіз розкриває багатогранність мовної системи не лише як закономірної послідовності символів або звуків, наділеної конкретною семантикою, а як системи передачі прихованих значень, намірів, та емоційних станів учасників комунікативного процесу.

Список літератури:

1. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. – М., 1969
2. Выготский Л. С. Мышление и речь. – М., 1996
3. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. – М., 1974
4. Горелов И. Н., Седов К. Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997
5. Белянин В. П. Психологическое литературоведение. Текст как отражение внутренних миров автора и читателя. – М.: Генезис, 2006. – 320с.
6. Сахарный Л. В. Введение в психолингвистику. – Л., 1989
7. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. – М., 1978
8. Ижикин Н. И. Механизмы речи. – М.: Издательство академии педагогических наук, 1958
9. http://www.voppsy.ru/journals_all/issues/1996/966/966041.htm//Лобок А. М. Диалог с Л. С. Выготским по поводу письменной речи